

HET GELOOFSARTIKEL
VAN DE
HEILIGE DRIEËENIGHEID

TOEGELICHT
DOOR

JOHAN RUDOLF WOLFENSBERGER, *V. D. M.*

VAN ZURICH,

**DESTIJD'S HULPPREDIKER BIJ DIE NEDERLANDSCH-GEREFORMEERDE
GEMEENTE TE ELBERFELD**

NAAR HET HOOGDUITSCH

1855

*Drie zijn er, die getuigen in den hemel,
de Vader, het Woord, en de Heilige
Geest, en deze drie zijn één.*

De mensch is geschapen, opdat hij God, zijnen Schepper, regt kennen, Hem van harte liefhebben, en met Hem in de eeuwige zaligheid leven zoude, *om Hem te loven en te prijzen*¹.

Opdat wij alzoo God loven en prijzen, is ons vóór alle dingen noodig, dat wij Hem regt kennen, d. i. weten en verstaan wie God is, hoe Hij te kennen, te vinden en aan te roepen is.

Daarom is het immers ook het *eerste vereischte* van een *waarachtig gebed*: dat wij *God regt kennen* en dat wij alleen den *eenigen waren God*, die zich in zijn Woord geopenbaard heeft, van harte aanroepen².

Insgelijks is het eerste vereischte van het eerste en tweede gebod: dat wij den eenigen waren God regt kennen en Hem alleen op die wijze vereeren moeten, als Hij in zijn Woord bevolen heeft³.

Wij weten van God alleenlijk door openbaring, – ten deele uit zijne werken, ten deele en wel bijzonder uit zijn Woord, voornamelijk door Christus en door zijnen Geest.

Er is maar één waarachtig levend God, en aan het kennen van dien God hangt onze zaligheid en het eeuwige leven, gelijk onze lieve Heer en Zaligmaker zelf zegt, Joh. 17, 3: “Dit is het eeuwige leven, dat zij U kennen, den eenigen waarachtigen God, en Jesus Christus dien Gij gezonden hebt.”

Daarom is het niet onverschillig wat wij van God denken, maar daarvan hangt eeuwig leven en zaligheid af.

Ieder mensch gelooft dat er een God is, want God heeft het allen geopenbaard in zijne werken, in de schepping der wereld en in hun geweten, zoodat zij geene verontschuldiging hebben.

Maar zijne woorden en zijne regten heeft Hij alleen Israël zijnen knecht gegeven. Zijnen Naam heeft Hij alleen aan zijn volk bekend gemaakt⁴.

Zijn volk aanbidt en vereert Hem als *den eenigen waarachtigen God door Jesus Christus zijnen lieven Zoon in den Heiligen Geest*. Als zulk een God is Hij alleen bij zijn volk.

De *Joden* gelooven aan een' God, de *Mohammedanen* of *Turken* gelooven aan een' God, en de *Heidenen* gelooven ook aan een' God – ja, ieder mensch gelooft aan een God, hij maakt voor zich zelve dit of dat tot zijnen God. Dat zijn allen enkel afgoden, fetiches. Het hart des menschen is vol van afgoderij.

Maar degenen die God kennen en aanbidden, die aan den eenigen God gelooven, nadat Hij hen geroepen heeft tot het kinschap – die gelooven aan Hem *als den God en Vader onzes Heeren Jesus Christus*; – *zij gelooven aan Hem door Christus in den Heiligen Geest*.

Zij gelooven en belijden dien ten gevolge overeenkomstig het Woord en de geopenbaarde waarheid, en overeenkomstig het getuigenis van den hun gegeven en Heiligen Geest –: *den eenigen waarachtigen God als den drieëenigen God*. Er is evenwel een onderscheid tusschen de belijdenis der lippen uit het verstand en tusschen de waarachtige en levende belijdenis des monds uit het harte, dat door de werking des Heiligen Geestes in waarheid ter zaligheid gelooft⁵. Want waar de Heilige Geest in eenen verlorene werkzaam is, daar is niet alleen eene kennis van het verstand en met het

1 Heid. Catech. Vr. 6.

2 Idem, Vr. 122, 117.

3 Idem, Vr. 94, 96.

4 Ps. 147.

5 Rom. 10. Heidelb. Cat. Vr. 21.

hoofd, maar de Heilige Geest werkt vooreerst de verlichting des verstands en de beaming (toestemming) aan hetgeen in het Woord geopenbaard is, en tevens een hartelijk vertrouwen in Hem in wien men gelooft, en tot datgene wat men van Hem gelooft.

Een groot gedeelte der naam-Christenen zijn, ten minste wat de vorm aangaat, bij de belijdenis van de leer der heilige Drieëenigheid gebleven. Maar bij de ware geloovigen, in welke de Heilige Geest woont, is het geloof aan den drieënen God *eene zaak des harten*. Zij gelooven in den Heere Jesus Christus ter zaligheid. Het is echter den wil des Zoons dat de Vader verheerlijkt worde, dien Hij ons heeft geopenbaard, en de Vader wil den Zoon verheerlijkt hebben; terwijl de Heilige Geest beide den Vader en den Zoon verheerlijkt⁶.

En dit geloof aan God door Jesus Christus zijnen lieven Zoon in den Heiligen Geest, hetwelk maakt dat wij ons met de genade troosten en een goed vertrouwen hebben in God als in onzen getrouwen Vader om zijns eeniggeboren, eeuwigen natuurlijken Zoons wille, die voor ons gestorven en opgestaan is, alzoo het geloof aan den Drieënen God, is van den beginne aan geweest, dadelijk na den val van Adam, toen dezen het evangelie verkondigd werd⁷.

Ieder geloovige die gezond in het geloof is, gelooft – zelfs als hem dit in zijne voorstelling en bewustzijn niet zoo geheel klaar mogt zijn – *alléén aan den Drieënen God*. Dit geloof is noodzakelijk tot ons heil en onze zaligheid. Want er bestaat geene waarachtige, levende en zaligmakende kennis en geene waarachtige aanroeping van God, dan als den drieënen God.

Al het andere zijn valsche goden, doode goden, afgoden, die niet kunnen helpen.

Het is eene innige behoefte voor de ziel des geloovigen, om te weten, dat God, zijn God, drieëneg is, en daarom ook behoefte, door het Woord in deze heilzame leer bevestigd te worden.

Wij gelooven en belijden God als drieëneg, omdat wij geene *Heidenen* zijn, die *geenen God hebben*; geene *Joden*, die aan den waarachtigen God niet gelooven.

De leer van de heilige drieëenigheid is eene *verborgenheid*, die wij nimmer kunnen doorgronden, – doch eene *geopenbaarde* verborgenheid, en wat God ons daarvan in zijn Woord naar zijne goedertierenheid heeft geopenbaard, is ons noodig tot ons heil, en geeft ons een waren levenstroost. Daarom, zoo laten wij dan ook de leer van deze verborgenheid, waarvoor wij eigenlijk zouden moeten terugdeinzen, goed overwegen en behartigen, opdat wij Gods heilige Majesteit en zijne genade des te beter leeren verstaan en prijzen, en door zijne innerlijke bewegingen der barmhartigheid en zijne liefde tot de menschen gesterkt worden met eene eeuwige vertroosting.

Alles tot Gods eer en verheerlijking van zijnen Naam en verder tot onze zaligheid! En wij moeten toch weten welk eenen God wij hebben aan wien wij gelooven.

De leer der heilige drieëenigheid is niet datgene waarvoor men haar gewoonlijk met onheilige en roekelooze zin laat doorgaan, namelijk eene zaak van bespiegeling voor het verstand want dan komt de duivel er tusschen, en weet den mensch door hoogmoed in het verderf te brengen; – maar deze leer is eene zaak van eenvoudig kinder-geloof en moordenaars-geloof. Zij is van dien aard, dat een geleerde er niets van begrijpt en een kind haar in het harte opneemt tot zaligheid en tot eeuwig leven, zoodat het leeft in het woord van gedoopt te zijn in den naam van God den Vader, en des Zoons, en des Heiligen Geestes. Daarom behoort deze leer eigenlijk ook niet op den stoel der redenaren of op den leerstoel der professoren – maar op den predikstoel, op den leerstoel en in de kinderkamer. Want de drieëne God is zóó groot, dat Hij geene plaats heeft in het wijze hoofd eens menschen, daar de hemel der hemelen Hem niet kunnen bevatten – en toch maakt Hij zich in

6 1 Joh. 2, 23; 4, 15; 5, 10-13. 1 Joh. 2, 20, 27. Joh. 14, 9; 12, 44; 1, 18; 3, 11, 13.

7 Gen. 3, 15. Verg. Heidelb. Cat. Vr. 19, 29, 30.

de heerlijkheid zijner genade zóó klein, dat Hij ruimte genoeg heeft in een kinderhart. Dat men het gewoonlijk omkeert, komt van de vermetelheid en den hoogmoed van den mensch, die niet zondaar wil zijn. Wordt deze leer met het domme verstand en de blinde rede behandeld, zoo ergert men er zich aan, en verwerpt haar geheel of ten halve, of wel men verdraait ze in een logen. Beide is reeds in vroegere eeuwen der kerkelijke geschiedenis, gelijk in lateren tijd geschied⁸; het laatste echter is inzonderheid door de valschelijk genoemde wetenschap van den laatsten tijd⁹, op eene godlasterlijke wijze in het werk gesteld¹⁰. Wordt zij echter met een eenvoudig hart en verootmoedigden geest uit Gods Woord opgevat, zoo heeft zij ook, en zij alléén, niet alleen het gezonde verstand voor zich, maar is waarheid des levens ten leven.

De geloovigen van alle tijden¹¹ hebben deze leer geloofd en beleden, en de regtschapene leeraars hebben dezelve bewaard als het fundament van ons geloof, tegen allerlei kettersche dwalingen, en hebben haar als *dogma* (geloofsartikel) op leerzame wijze ontwikkeld.

Deze leer is niet door menschen uitgedacht, want een mensch had er nooit op kunnen komen – waarom werd zij anders zoo aangevochten? Wat echter de bij de behandeling gebruikte leerbewoordingen aangaat, zoo vermogen zij de verborgenheid noch volkomen uit te drukken noch te ontwikkelen; dat komt daar vandaan, dat wij *menschen*, dat wij *vleesch* zijn, en in en door het zichtbare verstrikt en afgeleid. Maar wat zal de tegenspraak afdoen van de trotsche rede, die niet eens de betrekking van ligchaam, ziel en geest in den mensch begrijpt?

Dat de Joden deze leer niet gelooven, heeft denzelfden grond als hun ongeloof tegen den waren Messias, welken Moses en de profeten verkondigen, even als zij ook *dat* Woord niet aannemen, waaruit de apostel Paulus zijne leer van de regtvaardiging uit genade, zonder verdiensten der werken, geput heeft, en hetgeen zij kunnen lezen Gen. 15, 6, verg. Rom. 4, 3, 5, aan hunnen Bijbel ligt het waarlijk niet!

Daar wij ons hebben voorgenomen deze leer van de Heilige Drieëenigheid eenigermate met u te overwegen zoo zullen wij:

- I. Op de voornaamste uitspraken der Schrift letten, waarin deze leer het duidelijkst wordt vermeld.
- II. De verhouding der Eenheid en der Drieheid zelve, zoo als die naar de Schrift in de kerkelijke belijdenis is uitgedrukt, ons eenigzins duidelijk zoeken te maken.
- III. De werken der afzonderlijke personen der Heilige Drieëenigheid beschouwen.
- IV. Den troost ter harte nemen, die voor ons uit deze leer voortvloeit.

I.

Bewijzen uit de Schrift voor de leer der Heilige Drieëenigheid.

De geheele Schrift is één getuigenis en ééne voortgaande openbaring van het Eenige, heilige, eeuwige, drieëenige Wezen Gods. Laat ons aanvangen met hetgeen ons het naaste bij ligt.

Wij zijn gedoopt in den naam des Eenigen en Drieëenigen Gods, in den naam des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes, maar het woord en bevel van onzen eenigen Meester, Leeraar en Profeet, van onzen eenigen Zaligmaker, Hoogepriester en Koning, Matth. 28, 19: “Gaat dan henen,

8 Tritheïsmus en Modalismus. Praxeas, Noëtus, Paulus van Samosata, Sabellius en anderen. Ten tijde der reformatie: Servet, Socijn en anderen. In deze eeuw het zoogenaamde *algemeene* Rationalismus.

9 1 Tim. 6, 20.

10 In oude tijden: Gnostiken en Manicheërs, als Cerinth, Basilides, Valentinus, Bardesanes, Saturninus, Carpocrates enz. Marcion enz. Hermogemes; – Mani of Manes en anderen. Na de reformatie: Theosophen. Eindelijk bijzonder het *speculatieve* Rationalismus en moderne Pantheïsmus van Hegel en dergelijken.

11 Zie Nederl. Geloofsbelijdenis.

onderwijst al de volken, dezelve doopende in den naam des Vaders, des Zoons, en des Heiligen Geestes.”

En van den doop van onzen Heere Jesus zelve, lezen wij Matth. 3, 16, 17: “En Jesus gedoopt zijnde, is terstond opgeklommen uit het water; en ziet, de hemelen werden Hem geopend, Johannes zag den Geest Gods nederdalen, gelijk eene duive, en op Hem komen. En ziet, eene stem uit de hemelen, zeggende: Deze is mijn Zoon, mijn Geliefde, in denwelken Ik mijn welbehagen heb!”

Hier hebben wij den Vader die spreekt, en den Zoon tot wien Hij spreekt, en den Heiligen Geest, die van den Vader komt en nederkomt op den Zoon, welke daar staat als Middelaar Gods en der menschen, om als “*Jesus*,” d. i. Zaligmaker, de zaligheid en verlossing daar te stellen, door de verzoening als “*Christus*.”

Verder hooren wij elken zondag de apostolische zegenspreuk, 2 Cor. 13, 13: “*De genade des Heeren Jesus, en de liefde Gods, en de gemeenschap des Heiligen Geestes, zij met u allen.*”

En eindelijk troost Johannes in de aanvechting de gemeenten, 1 Joh. 5, 7: “*Drie zijn er, die getuigen in den hemel, de Vader, het Woord, en de Heilige Geest, en deze drie zijn één.*”

Volgen wij nu den gang der Schrift zelve, zoo vinden wij overal de duidelijkste getuigenissen.

Gen. 1, 1-3: “*In het begin schiep God den hemel en de aarde. De aarde nu was woest en ledig, en duisternis was op den afgrond, en de Geest Gods zweefde op de wateren. En God zeide.*” Daar hebben wij *God den Vader* die schept, die wil en spreekt, – het *Woord* dat gesproken is, hetwelk van Hem uitgaat, en waardoor alles geschapen is, – en de *Heilige Geest* als Geest der kracht en des levens, die zich met het Woord verbindt. Van dat eeuwige, wezenlijke, zelfstandige Woord, van zijne eeuwige Godheid en scheppende werkzaamheid, lezen wij Joh. 1, 1-3; Col. 1, 16, verg. vs. 12-16; hetwelk Hebr. 1, 2, 3 in denzelfden samenhang “*Zoon*” en “*Woord*” genaamd wordt.

Gen. 1, 26: (verg. vs. 27) “*Laat ons menschen maken, naar ons beeld, naar onze gelijkenis – en GOD schiep den mensch. Hier hebben wij de verborgenheid der Drieëenigheid niet alleen uitgedrukt in de meervoudige benaming “God” (naar het Hebreeuwsch), maar ook in de uitdrukking “laat ons”, waarmede niet geschapene engelen, maar de personen in het ééne wezen van God den Schepper aangesproken worden; – “God de Vader spreekt tot den Zoon door den Heiligen Geest.*”

Insgelijks Gen. 3, 22: “*Ziet, de mensch is geworden als onzer één.*”

Eenen naam, naar de drie personen en de drievoudige werkzaamheid, driemaal uitgesproken, hebben wij in den hoogepriesterlijken zegen, Num. 6, 24-26: “*De Heere zegene u, en behoede u, en behoude u! De Heere doe zijn aangezicht over u lichten, en zij u genadig! De Heere verheffe zijn aangezicht over u, en geve u vrede! Alzoo zullen zij mijnen naam op de kinderen Israëls leggen*”¹².

In het boek der Rigteren lezen wij meermalen van het verschijnen van den Engel des Heeren, d. i. Christus (Rigt. 2, 1 en verv. Kap. 6, 11-24; Kap. 13, 3 en verv.) en van den Heiligen Geest hoe die over de Rigteren komt en hen persoonlijk onderwijst en leidt (Rigt. 3, 9, 10; Kap. 6, 14, 34, Kap. 11, 29 Kap. 13, 25; Kap. 14, 6; Kap. 15, 14). Hier gelijk op andere plaatsen, draagt de Engel des Heeren, zoowel als de Geest des Heeren, den naam die alleen God toekomt, namelijk: JEHOVAH of HEERE.

In de Psalmen lezen wij meermalen uitdrukkelijk van den persoon des Vaders, van den persoon des Zoons en van den persoon des Heiligen Geestes¹³.

12 Verg. 2 Cor. 13, 13: *genade des Zoons, liefde Gods, gemeenschap des H. Geestes.*

13 Ps. 2, 2-12; 33, 6; 51, 13; 110, 1, 4, 143, 10; 102, 26-28. Verg. met Hebr. 1, 10. Spr. 8, 22. Verg. Joh. 1, 1. Spr. 30, 4. Verg. Joh. 3, 13, 16. Insgelijks 2 Sam, 23, 1-3.

Desgelijks in de Profeten. Vooreerst het driemaal-Heilig, Jes. 6, 3: “*Heilig, heilig, heilig* is de *Heere* der heerscharen,” en vs. 1 en vs. 8-10: “En ik hoorde de stem des Heeren, dewelke zeide: Wien zal Ik zenden? en wie zal ons henengaan? toen zeide ik: zie hier ben ik, zend mij heen. Toen zeide Hij: Ga henen, en zeg tot dezen volke: Hoorende hoort, maar verstaat niet, en ziende ziet, maar merkt niet. Maakt het hart dezès volks vet, en maakt hare ooren zwaar, en sluit hare oogen, opdat het niet zie met zijne oogen, noch met zijne ooren hoore, noch met zijn hart versta, noch zich bekeere en Hij het geneze.” Vergelijken wij hiermede wat de evangelist en apostel Johannes en de Heilige Geest door hem zegt, Joh. 12, 36-43, zoo vernemen wij het uit zijnen mond, dat de profeet Jesaja aldaar heeft te zien gekregen den Heere Jesus in zijne heerlijkheid, welke Hij bij den Vader had¹⁴. En de apostel Paulus zegt het, Hand. 28, 25-29, dat het de Heilige Geest was, die daar tot Jesaja sprak, wiens stem en bevel hij vernam, en wiens liefde en kracht ter heiliging hij ondervond.

Jes. 48, 16: “Nadert gijlieden tot mij, hoort dit: Ik heb van den beginne niet in het verborgene gesproken, maar van dien tijd af, dat het geschied is, ben Ik daar: en nu de *Heere Heere*, en *zijn Geest* heeft mij gezonden.” Verg. Joh. 2, 38.

Haggai 2, 5, 6: “*Ik* ben met u, met het *Woord*, in hetwelk Ik met ulieden een verbond gemaakt heb, als gij uit Egypte uittrokt, en mijnen *Geest*, staande in het midden van u; vreest niet!” Hetzelfde alzoo wat 1 Joh. 5, 7 staat.

Overigens in het Nieuwe Testament: Joh, 15, 26: “Maar wanneer de *Trooster* zal gekomen zijn, dien *Ik* u zenden zal van den *Vader*, namelijk de Geest der waarheid, die van den *Vader* uitgaat, die zal van *mij* getuigen.”

Hand. 20, 28: “Zoo hebt dan acht op u zelve, en op de geheele kudde, over dewelke u de *Heilige Geest* tot opzieners gesteld heeft, om de gemeente Gods te weiden, welke Hij verkregen heeft door zijn *eigen bloed*.”

Luc. 1, 35: “De *Heilige Geest* zal over u komen, en de kracht des *Allerhoogsten* zal u overschaduwen: daarom ook, dat Heilige, dat uit u geboren zal worden, zal *Gods Zoon* genaamd worden.”

Zoo gaat het de gansche Schrift door. En wat wij in de eerste verzen van Genesis lezen, wat wij vaak herhaald en bevestigd vinden midden en in het verloop der Schrift, hetzelfde is het wederom waarmede het laatste boek der Heilige Schrift, en dus de gansche Bijbel besluit.

Openb. 21, 16-18: “*Ik, Jesus ...*” (vs. 16) “en *de Geest ...*” vs. 17) “*God ...*” (vs. 18 en 12). Gelijk dezelfde Johannes zijn boek der openbaring ook inleidt:

Openb. 1, 4 en 5: “Genade zij u en vrede *van Hem, Die is, en Die was en Die komen zal, en van de zeven Geesten*, die voor zijnen troon zijn, en *van Jesus Christus ...*”

Terwijl nu zoo vele klare getuigenissen der Heilige Schrift het bewijzen, dat in het eenige Heilige Goddelijke Wezen drie personen zijn – de Vader, de Zoon en de Heilige Geest zoo zijn er daarenboven weder even zoo vele getuigenissen voor de afzonderlijke personen, waaruit blijkt dat Vader, Zoon en Geest werkelijk personen of zelfstandigheden zijn, elk voor zich onderscheiden van elkander, met hunne bijzondere persoonlijke eigenaardigheden, maar één met elkander in het éénig Goddelijk ondeelbaar Wezen.

Dat zijn zulke plaatsen der Heilige Schrift, welke deels *de Godheid*, deels *de persoonlijkheid* en *zelfstandigheid* der enkele personen, gelijk de onderlinge betrekking der personen voor oogen stellen, en waarin deze persoonlijk *zelfstandig sprekend* en *handelend* voorkomen. Met betrekking

¹⁴ Joh. 17, 5.

tot God den Vader is dit eigenlijk nooit betwijfeld geworden. Gelijk wij onder anderen Matth. 3, 17¹⁵ van Hem lezen, hoe Hij als zelfstandig persoon Ik zegt: “Deze is mijn Zoon, mijn Geliefde, in denwelken Ik mijn welbehagen heb,” – zoo lezen wij zulks ook vaak van God den Zoon en van God den Heiligen Geest, hoe aan beiden ook *persoonlijk handelen, persoonlijk spreken, persoonlijke toestanden* toegekend worden en zij overal als personen met God den Vader op ééne lijn gesteld worden.

Zoo lezen wij van God den Zoon Joh. 14, 26: “Maar de *Trooster, de Heilige Geest*, welken de Vader zenden zal in *mijnen naam*, die zal u alles leeren,” enz.

Joh. 15, 26: “Maar wanneer de Trooster zal gekomen zijn, dien Ik u zenden zal van den Vader, namelijk de Geest der waarheid, die van den Vader uitgaat, die zal van Mij getuigen.”

Joh. 8, 58: “Voorwaar, voorwaar zeg Ik u: eer Abraham was, ben Ik.”

Joh. 10, 30: “Ik en de Vader zijn één.”

Hand. 9, 5: “Ik ben Jesus, dien gij vervolgt.”

Openb. 22, 16: “Ik, Jesus, heb mijnen engel gezonden.”

Verder van den Heiligen Geest:

Hand. 10, 19, 20: “En als Petrus op dat gezigt dacht, zeide *de Geest* tot hem: Zie, drie mannen zoeken u. Daarom sta op, ga af, en reis met hen, niet twijfelende: want Ik heb hen gezonden.”

Hand. 13, 2: “En als zij den Heere dienden, en vastten, zeide *de Heilige Geest*: Zondert mij af beide Bárnabas en Saulus, tot het werk, waartoe Ik hen geroepen heb.”

1 Cor. 3, 10, 11: “De Geest onderzoekt alle dingen, ook de diepten Gods. Want wie van de menschen weet hetgeen des menschen is: dan de geest des menschen die in hem is?”

1 Cor. 12, 11: “Doch deze dingen werkt één en dezelfde Geest, deelende aan een iegelijk in het bijzonder, gelijkerwijs *Hij wil*.”

Derhalve is de Heilige Geest niet enkel eene *kracht* Gods, maar een zelfstandig, zelfbewust *persoon*, want aan Hem wordt *verstand* en *wil*, en het ambt eens *Troosters*, als persoonlijke plaatsvervanger des Zoons, toegeschreven.

In alle deze plaatsen hebben wij niet alleen het persoonlijk uitgesprokene “*Ik*,” maar ook persoonlijke *namen* en *handelingen* en persoonlijk *spreken*.

Zulke uitspraken behoeven wij hier niet aan te halen, waarin de Godheid des Zoons¹⁶ en de Godheid des Heiligen Geestes¹⁷ bewezen wordt uit de *Goddelijke namen* die Hun toegekend, uit de *Goddelijke eigenschappen* en werkingen, die Hun toegeschreven, en uit de *Goddelijke eer* die Hun bewezen wordt, zoowel in vereering als in aanbidding.

Hoe de Zoon en de Heilige Geest op ééne lijn nevens den persoon des Vaders als zelfstandige Goddelijke personen voorgesteld worden, is uit de bovenstaande plaatsen over de drieëenigheid in het algemeen, blijkbaar genoeg.

15 Verg. Hand. 3, 13. Joh. 3, 16; 1, 1; 5, 21, 18. Ps. 2, 7.

16 Jes. 9, 16; Kap. 7, 14, 40, 3; 52, 7; 35,4; 45, 17. Mich. 5, 1. Mal. 3, 1, 4, 5. Jer. 23,6; 33, 15, 16. Gen. 3, 15; 19, 24; 18, 13. Ps. 45, 7, 8. Verg. Hebr. 1, 8, 9. Matth. 22, 41-46. Joh. 1, 1. Rom. 9, 4. 1 Tim. 3, 16. Tit. 2, 13. Joh. 8, 58; 10, 30, 20, 28, 3, 13. Joh. 8, 16. Joh. 17.

17 A. 1 Cor. 3, 16, 19. Hand. 5, 3, 4. (“Geest Gods.” “Heilige Geest” en “God”). en derg.

B. Ps. 139. 7-13. (Alomtegenwoordigheid, alwetenschap).

Hebr. 9, 14. Gen. 1, 1, 2. (Almagt en eeuwigheid).

1 Cor. 2, 10-12, 12, 11. (Almagt en alwijsheid).

Jes. 11, 1, 2; 42, 10, 11. Verg. Rom. 11, 33-35. Ps. 33, 6.

C. Matth 12, 31, 32. Jes. 6, 30. Verg. Hand. 28, 25.

Elk dezer uitspraken des Heiligen Geestes in het Woord, bevat op zich zelve eene onuitputtelijke volheid van levens- en leer-waarheid in zich; de arme en ellendige vindt het in de aanvechting door onderwijzing des Heiligen Geestes. Hier moge evenwel de gegevene aanhaling en tezamenstelling voldoende zijn, om op grond daarvan nu die leer uiteen te zetten.

II.

Uitbreiding van de leer der Heilige Drieëenigheid.

God is *éénig*, d. i. niets is Hem gelijk, buiten Hem bestaat er geen God.

Deut. 6, 4: “Hoor Israël! de Heere, onze God, is een eenig Heer!” (Verg. o. a. Deut. 4, 35. Ex. 20, 2, 3. Hos. 13, 1. Jes. 44, 6, 8; 42, 8; 41, 4; 45, 5, 6, 14, 15, 21 en andere.)

Deze eene God is *éénvoudig* in zijn Wezen, d. i. “alles wat in God is, dat is God zelve.”

Hij is een *éénig*, *éénvoudig*, heilig, volkomen, almachtig, onzichtbaar, *eeuwig* Wezen.

In dit *één* *éénvoudige* eeuwige, onveranderlijke, ondeelbare Wezen, zijn echter drie onderscheidene Goddelijke eeuwige personen.

Hier hebben wij alzoo en gelooven en belijden de Eenheid in de ondoorgrondelijke Drieheid en de Drieheid in de onbegrijpelijke Eenheid. Het *één* eeuwige Goddelijke Wezen is onafscheidelijk en ongedeeld en de drie personen zijn onvermengd.

Er zijn *niet drie Wezens* in God, maar het is *één* eenig, eeuwig, onafscheidelijk, Goddelijk Wezen, en dat Wezen zijn de drie personen gemeenschappelijk.

Dus zijn het niet *drie Goden*¹⁸, maar het is *één God*. Ook zijn de drie personen niet drie onderscheidene krachten of drie *wijzen van werking*, of alleenlijk openbaringsvormen of trappen van openbaring¹⁹, maar het zijn persoonlijke zelfstandigheden en zelfstandige persoonlijkheden.

Gelijk in de heilige drie Personen het eene eeuwige Goddelijke Wezen ongedeeld en onafscheidelijk is, zoo zijn de Personen elk voor zich zelfstandig, van de anderen onderscheiden en onvermengd met Hen. Het Wezen is een en allen gemeen, – de persoonlijke zelfstandigheid van elken Persoon is echter eigendommelijk en onmededeelbaar. Derhalve is de Vader God en de Zoon is God en de Heilige Geest is God, en nogtans zijn het niet drie Goden, maar het is *één God*²⁰.

Maar de Vader is niet de Zoon en niet de Heilige Geest, en de Zoon is niet de Vader en niet de Heilige Geest, en de Heilige Geest is niet de Vader en niet de Zoon. Een ander persoon is die des Vaders, een ander persoon die des Zoons, een ander persoon die des Heiligen Geestes. Het is echter eene Godheid, een eeuwig Goddelijk Wezen, *één God*, *één Heere* – gelijke eer en gelijke heerlijkheid des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes.

Gelijk deze drie personen der Heilige Drieëenigheid *één* zijn in het eene eeuwige ondeelbare Goddelijke Wezen, zoo zijn zij ook *één* in de *Goddelijke eigenschappen*, en deze komen aan de drie personen te zamen en aan elk gelijkelijk toe. Daarom belijden wij met de geloofsbelijdenis van Athanasius: De Vader is almachtig, de Zoon almachtig, de Heilige Geest almachtig. En nogtans zijn het niet drie almachtigen, maar het is *één* almachtige.

De Vader is barmhartig, de Zoon is barmhartig, de Heilige Geest is barmhartig, en nogtans zijn het niet drie barmhartigen, maar het is *één* barmhartige, enz., enz.

Gelijk zij *één* zijn in het Goddelijke wezen en in de Goddelijke eigenschappen, zoo zijn zij onderscheiden in de persoonlijke zelfstandigheden en in het zelfstandig zijn en bestaan, daar ieder

18 Tritheïsmus.

19 Modalismus, Sabellianismus, ook Gnosticismus en Pantheïsmus.

20 Symb. Athanasius.

persoon dit zijn persoonlijk zijn en bestaan, zoo als ook zijne persoonlijke eigenaardigheid zelfstandig ieder voor zich heeft. Dus komen de Goddelijke eigenschappen zoowel aan al de drie Goddelijke Personen te zamen toe naar het gezamenlijke Goddelijke Wezen, als ook aan de enkele Personen ieder voor zich.

Dit persoonlijke onderscheid des bestaans, waarin tegelijk hunne onderlinge betrekking tot elkander en de onverdeelde gemeenschap onder elkander is uitgedrukt, is dit: De Vader genereert den Zoon van eeuwigheid en zendt Hem in der tijd (Ps. 9, 7. Joh. 3, 16. Gal. 4, 14), de Zoon wordt eeuwig van den Vader (niet geschapen, maar) gegeneerd en in der tijd in de wereld gezonden, en de Vader en Zoon te zamen laten van zich uitgaan van eeuwigheid en zenden in der tijd den Heiligen Geest – en de Heilige Geest gaat in eeuwigheid uit van den Vader en den Zoon, en wordt in der tijd gezonden van Vader en Zoon. De Zoon is dus niet geschapen, noch in der tijd, noch vóór den tijd en schepping der wereld, maar hij is van eeuwigheid gegeneerd uit het Wezen (niet alleen uit den wil) des Vaders, zoodat Hij is God uit God, waarachtig God uit den waarachtigen God, licht uit licht²¹, en is geen schepsel, ook geen middelwezen tusschen Schepper en schepsel, maar Hij is zelf Schepper.

Overeenkomstig de eeuwige betrekking der Goddelijke Personen tot elkander is dan ook de openbaring in der tijd, namelijk de generatie en de zending des zoons, en het uitgaan en de zending des Heiligen Geestes.

Naar deze eeuwige betrekking, en niet enkel naar de openbaring in der tijd, is alzoo de Vader de eerste, en de Zoon de tweede, en de Heilige Geest de derde. Dat is echter geen onderscheid in het Wezen, ook niet in den rang en de waardigheid, maar het is hetzelfde Wezen, dezelfde rang, dezelfde waardigheid. Er is in deze Drieheid niets dat voor of na den andere, niets dat grooter of kleiner, niets dat meer of minder dan de andere is, maar het zijn alle drie Personen gelijk eeuwig en gelijk groot. Maar in de *orde*, niet van het Wezen, maar van het persoonlijk bestaan, in de onderlinge betrekking (en bij gevolg naar de openbaring, bijzonder in het werk en de orde des heils) is de Vader de *eerste*, omdat Hij den Zoon *genereert*, en de Zoon is, de *tweede*, omdat hij gegeneerd wordt van den Vader, en de Heilige Geest de *derde*, omdat Hij uitgaat van den Vader en den Zoon. Daarom kan de Zoon niet Vader, en de Heilige Geest niet Vader of Zoon zijn; – en daarom is, wat de orde aangaat (maar niet wat den rang aangaat) de Zoon niet vóór den Vader en de Heilige Geest niet vóór den Zoon. De Vader is niet mensch geworden, maar de Zoon; de Zoon echter had geen mensch kunnen worden, het Woord niet vleesch kunnen worden, zoo Hij geen *persoon* ware.

De Vader is de grond, het begin en de oorsprong aller dingen.

De Zoon is het eeuwige, wezenlijke, zelfstandige Woord, de Wijsheid en het wezenlijke volkomen beeld des Vaders en het afschijnsel zijner heerlijkheid. De Vader aanschouwt zich zelve in den Zoon en ziet zijn eigen wezenlijk evenbeeld.

Bij den mensch is de gedachte het beeld van het gedachte of begeerde voorwerp, en het Woord de uitdrukking der gedachten maar slechts op vergankelijke wijze; – Gods denken en spreken echter is, gelijk Zijn genereren, wezenlijk en onvergankelijk.

De eeuwige Wijsheid was vóór alle dingen, vóór de schepping der wereld bij God (Spr. 8, 22, 27). “In den beginne was het Woord en het Woord was bij God. En het Woord was God. Dit was in den beginne bij God” (Joh. 1, 1, 2).

21 Geloofsbelijdenis van Nicéa.

De Heilige Geest is de eeuwige kracht en mogendheid, uitgaande van den Vader en den Zoon, de wezenlijke adem Gods. (Nederl. geloofsbelijdenis).

De Vader is nooit zonder zijnen Zoon, en de Vader en de Zoon zijn nooit zonder den Heiligen Geest geweest, en derhalve is er geen tijd en ook geen eeuwigheid geweest, waarin de *Zoon* niet was, want zij zijn alle drie van gelijke eeuwigheid, en bestaan eeuwig in de éénheid en in de drieheid, en het genereren en uitgaan is eene eeuwige daad zonder begin of einde, noch in den tijd noch in de eeuwigheid.

Alzoo gelooven en belijden, vereeren en aanbidden wij de Eénheid in het Wezen en de Drieheid in de personen, omdat God zich alzoo in zijn Woord geopenbaard heeft tot ons heil en troost, en als zulk een éénig, drieëinig, heilig en eeuwig God erkend, aangeroepen en geprezen wil zijn. En als wij dus van “God” spreken, en eenvoudig “God” zeggen, zoo verstaan wij daaronder den *Drieëenigen God*, al de drie personen in het ééne wezen. Zoo bidden wij ook tot den eenen, echter drieëenigen God, zóó echter, dat overeenkomstig de drieheid in de eenheid, ons hart altijd naar mate van toestand, behoefte en nood, zich meer tot den persoon des Vaders, of tot den persoon des Zoons of tot den persoon des Heiligen Geestes wendt, – overeenkomstig het Woord.

Hoe echter de leer der heilige Drieëenigheid dient tot onzen waren levenstroost, hoe zij aan een arm zondaar volkomene zekerheid van zijne zaligheid in God en bij God geeft, en hoe het derhalve ter onzer zaligheid noodig is haar te kennen en te gelooven, zal ons nog klaarder worden als wij nu beschouwen:

III.

Hoe de drie personen der heilige Drieëenigheid ieder op zich zelve, en alle drie te zamen werken tot ons heil, en zulks in hunne werken openbaren.

God is drieëinig in zijn bestaan; zoo is Hij ook drieëinig in zijn werken, en bewijst en openbaart zich als drieëinig bijzonder in zijne werken.

Gelijk nu aan drie personen het ééne Goddelijke wezen, benevens de Goddelijke eigenschappen gemeenschappelijk toekomt, zoo werken zij ook allen gemeenschappelijk te zamen.

Als wij dus zeggen: *God* heeft de wereld geschapen, zoo verstaan wij daarmede den drieëenigen God: Vader, Zoon en Heiligen Geest. Alle drie zijn één en gaan te zamen, (gelijk in het wezen, zoo) in het willen en in de daad, in het werken gelijk in het wezen.

En gelijk ieder der drie personen wat het bestaan op zich zelve, de aard en wijze van het zijn aangaat, zijne zelfstandigheden en persoonlijke eigenaardigheden heeft, – zoo worden ook eenige werken vaak aan een enkel persoon, zoo niet uitsluitend, dan toch voornamelijk, toegeschreven.

Daarom verdeelt de Catechismus de 12 artikelen des christelijken geloofs, in welken wij den God aan wien wij gelooven, als *drieëinig* belijden,²² volgens de drie personen der heilige Drieëenigheid en hunne werken, in drie deelen. Het eerste is: van *God den Vader* en onze *schepping* (met insluiting der voorzienigheid, en der voorbeschikking of verkiezing); het andere is: van *God den Zoon* en onze *verlossing*; het derde: van God den *Heiligen Geest*, en onze *heiligmaking* (Heid. Catech. vs. 24). Zoo is de Vader Schepper door Zijne kracht, de Zoon Zaligmaker en Verlosser door Zijn bloed, de Heilige Geest Heiligmaker door Zijne inwoning in onze harten. (Nederl. geloofsbelijdenis).

22 Alleen van Hem, die *God* is, zeggen en belijden wij, dat wij in Hem *gelooven*. Wie dus de Godheid Christi of de Godheid des Heiligen Geestes (*direct* of *indirect*) of de Drieëenigheid Gods loochent, is van de apostolische geloofsbelijdenis afgevallen.

Hoe echter bij dit alles de drie personen te zamen werken in elk werk, in de Schepping en de Verlossing en in de Heiligmaking, is uit de Schrift zelve klaar, en is gemakkelijk duidelijk te maken.

Wat nu ten eerste de Schepping aangaat, zoo onderscheidt zich de éénige, waarachtige, eeuwige, levende God van alle valsche goden, die de mensch zich maakt, en die zijne zaligheid niet kunnen uitwerken, dáárdóór, dat Hij, gelijk *Hij alleen de Heiland* is, zoo ook *Hij alléén hemel en aarde* gemaakt heeft, – volgens Jer. 10, 11: “Aldus zult gij lieden tot hen zeggen: De goden, die de hemel en de aarde niet gemaakt hebben, zullen vergaan van de aarde, en van onder dezen hemel” (vergel. Jes. 44, 24; 40, 22, 28. Zach. 12, 1. Job, Kap. 10. Ps. 102. Ps. 119. 13. Ps. 123, 1, Jesaja 64, 8. Jona 1, 9. Jerem. 32, 17. Openbar. 14, 7).

De drieënige God is de Schepper en oorzaak van al wat is, van hemel en aarde en al hun heir.

De Vader wil, spreekt en schept, het Woord stelt het daar en de Geest verbindt zich met het Woord en handhaaft het met zijne liefde. De Vader heeft alles geschapen door het Woord en den Heiligen Geest, en het bestaat alles in het Woord door den Heiligen Geest.

In den Zoon, het Woord, de wijsheid, waardoor alles geschapen is, aanschouwt de Vader het beeld en de daarstelling van de te scheppen wereld, en schept alles door het Woord, den Zoon, als het ware in den blik op den Zoon.

Zijnen wil liet Hij bekend en openbaar worden in het Woord, en Zijn Woord werd daad. Want het Woord der Almagt stelt zelf daar wat het uitspreekt (Ps. 33, 9). Verg. Spr. 8, 27 en verv. Gen. 1, 1-3. Joh. 1, 3. Hebr. 1, 2 3. Col. 1, 16. Ps. 33, 6, enz.)

Dit Woord nu waarin God zich openbaart en door hetwelk Hij schept, – is de *Zoon*, gelijk Hij in de aangehaalde plaatsen nu eens *Zoon* dan weder *Woord* genaamd wordt. (Bijv. Hebr. 1 vs. 2, 3. Col. 1, 13-17.)

Het eeuwige Woord, de Zoon is inzonderheid degene, door wien de Vader zich openbaart, de openbaarder Gods aan de menschen, of de zamenvatting zijner volmaaktheden gelijk die aan het licht komen voor een arm zondaar, zoodat wij alleen in Hem den Vader zien, alleen in zijn aangezigt den Vader kennen en in zijn hart het hart des Vaders. Daarom heet Hij ook zelf de naam Gods, of – hoewel Hij zelf God de Heere is – de Engel des Heeren, waarin zijn naam is.

Het Woord en de Geest zijn echter altijd te zamen; er bestaat even als tusschen den Vader en het Woord of Zoon, zoo ook tusschen het Woord en den Geest eene onafscheidelijke gemeenschap, ook in de openbaring en in de werking.

Gelijk nu de Drieënige God, de Vader door het Woord en den Heiligen Geest alles geschapen heeft, zoo onderhoudt, draagt en regeert Hij ook alles, de Vader, door dat zelfde Woord en in denzelfden Heiligen Geest, – naar zijne liefde en magt, – zoodat alles wat is, bestaat in God en zijn Woord door den Heiligen Geest. (Hand. 17, 28. Hebr. 1, 3).

Nog meer dan in de eerste schepping heeft God in de tweede schepping, in het rijk der genade, in de huishouding des heils zich geopenbaard als de Drieënige, als Vader, Zoon en Geest; – de Vader besluit ons heil, de Zoon brengt het te weeg en de Heilige Geest eigent het toe.

In het eeuwige raadsbesluit der liefde en des vredes, zijn de Vader en de Zoon en de Heilige Geest te zamen: de Vader wil en besluit in overeenstemming met den Zoon en den Heiligen Geest, de verlossing en de zaligheid der verlorenen; de Zoon neemt op zich om dit uit te voeren, en de Heilige Geest is met hen één in dezelfde liefde.

En in der tijd zendt de Vader het Woord, den Zoon; het Woord werd vleesch, de Zoon kwam in de wereld; – de Vader is met Hem en de Heilige Geest is over Hem gekomen, en heeft Hem, die in

ons vleesch gekomen is, geleid en gedragen, – en de Zoon heeft daargesteld de zaligheid der verlorenen.

Eindelijk is ook de verworvene Heilige Geest gezonden en uitgestort geworden, opdat de gemeente Gods verzameld en gebouwd wierd, opdat de leden van het ligchaam Christi verbonden en levend gemaakt zouden zijn met zijn leven. – De Geest was met het Woord, en nadat nu in dit Woord de nieuwe schepping in volkomenheid daarstaat, – is de Heilige Geest over dezelve gekomen, handhaaft en bestuurt haar, voert haar uit en werkt haar in zondaren in, en zet verlorenen in haar over, in Christus Jesus.

De Eenige God wil en besluit de verlossing, – naar de personen: de Vader in gemeenschap met den Zoon en den Heiligen Geest.

De Eenige en Drieëenige God volbrengt het werk der verlossing, – naar de personen: de Zoon in gemeenschap met den Vader en den Heiligen Geest.

De Eenige en Drieëenige God volmaakt het beslotene en volbrachte werk der verlossing, – volgens de personen: de Heilige Geest in gemeenschap met den Vader en den Zoon.

Het heil, de verlossing, de zaligheid is alleen des Heeren. Zijne vrije liefde heeft het gewild, volbragt en volmaakt. In deze ééne liefde zijn de Vader, de Zoon en de Heilige Geest één. En alle drie zijn van eeuwigheid werkzaam, zulk een heil daar te stellen.

Drievoudig is dus in den eenigen God onzes heils zelve de grond onzer zaligheid, de wil des Vaders, het werk des Zoons en de heiligmaking des Geestes; – drievoudig is ook de getuigenis des heils, der waarheid en des levens, – de zekerheid onzer zaligheid; – drievoudig de grond en de getuigenis des geloofs, der liefde en der hoop, – de getuigenis des Vaders en de getuigenis des Zoons en de getuigenis des Heiligen Geestes.

De getuigenis des Vaders is deze: Joh. 3, 16: “Alzoo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij zijnen eeniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe.” Zoo ook, Joh. 4, 9, 10: “Hierin is de liefde Gods jegens ons geopenbaard, dat God Zijnen eeniggeboren Zoon gezonden heeft in de wereld, opdat wij zouden leven door Hem. Hierin is de liefde, niet dat wij God lief gehad hebben, maar dat Hij ons heeft lief gehad, en Zijnen Zoon gezonden heeft tot eene verzoening voor onze zonden;” en 1 Joh. 3, 1: “Ziet, hoe groote liefde ons de Vader gegeven heeft, namelijk dat wij kinderen Gods genaamd zouden worden;” en Rom. 8, 32: “Die ook zijnen eigenen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons allen overgegeven, hoe zal Hij ons ook met Hem niet alle dingen schenken?”

De getuigenis des Zoons is deze, Joh. 1, 14: “En het Woord is vleesch geworden, en heeft onder ons gewoond, (en wij hebben Zijne heerlijkheid aanschouwd, eene heerlijkheid als des Eeniggeborenen van den Vader), vol van genade en waarheid,” en Joh. 10 vs. 12-15 en verv.: “Ik stel mijn leven voor de schapen,” en 15, 13 en verv.: “Niemand heeft meer liefde dan deze, dat iemand zijn leven zette voor zijne vrienden.” Rom. 5, vs. 6, 8, 10: “Christus is voor ons gestorven, toen wij nog zondaars waren;” – “wij zijn met God verzoend door den dood zijns Zoons, toen wij nog vijanden waren!”

Openb. 1, 18: “Ik ben dood geweest, en zie, ik ben levend in alle eeuwigheid.”

1 Joh. 3, 16: “Hieraan hebben wij de liefde gekend, dat Hij zijn leven voor ons gesteld heeft.”

En dit is de getuigenis des Heiligen Geestes en zijner liefde, dat Hij woning bij ons maken wil, en dat naar zijnen wil en door zijne werking in het Woord ons de Vader geopenbaard wordt.

Rom. 5, 5: “De liefde Gods is uitgestort in onze harten *door den Heiligen Geest* die ons is gegeven.”

Rom. 8, 16, 15: De Geest getuigt met onzen geest, dat wij kinderen Gods zijn,” “door denzelfden Geest der aanneming tot kinderen, *roepen wij: Abba, Vader!*” of zoo als Gal. 4, 6 staat: “*De Geest des Zoons roept in onze harten: Abba, Vader!*”

1 Joh. 4: 13: “Hieraan kennen wij, dat wij in Hem blijven, en Hij in ons, omdat Hij ons van zijnen Geest gegeven heeft.”

Hoe vast staat dus, geliefden! onze zaligheid bij God, en hoe zeker is de grond en de getuigenis van dezelve. Hoe hoog is zij (terwijl wij zelven er ons toch in ’t geheel niet om bekreunen), in Gods oog geacht en hoe hoog zijn wij bij Hem geëerd, wij, die toch stof, aarde en assche zijn, ja die zwakken, zondaren, goddeloozen, vijanden waren (Rom. 5, 6-10). En wederom, hoe groot is zijne genade te achten en zijne ontferming te prijzen.

Bij menschen zal in den mond van twee of drie getuigen alle woord bestaan. Nu geeft ons God eene drievoudige getuigenis van ons drievoudig bevestigd heil tegen al wat ons zulks van binnen en van buiten wil bestrijden, tegen zonde, duivel en wereld, tegen nood en dood, – in allerlei aanvechting, de getuigenis des Vaders, de getuigenis des Zoons en de getuigenis des Heiligen Geestes, gelijk Johannes dit in de magt der liefde in de gemeente roept: “Drie zijn er, die getuigen in den hemel, de Vader, het Woord, en de Heilige eest, en deze drie zijn één.” (Wordt het op aarde aangevochten, daar wij in het vleesch wandelen, zoo is er eene drievoudige getuigenis op aarde: de Geest, en het water en het bloed. En wat deze drie te zamen getuigen op aarde, dat staat vast in den hemel en wordt in den hemel betuigd van den Vader, van het Woord en van den Heiligen Geest.)

Alzoo staan onze zaken goed in Gods hand, voor tijd en eeuwigheid. Het gansche werk onzer zaligheid is Zijn werk. Hij heeft ons *geschapen*, Hij heeft ons *verlost*, Hij heeft ons *geheiligd*, – Hij heeft door den Heiligen Geest woning onder ons genomen en ons gereinigd en afgewasschen in het bloed zijns Zoons.

Gelijk Hij ons *geschapen* heeft van den beginne, en gelijk Hij ons *herschapen, nieuw geschapen* heeft in Christus Jesus, het Woord des levens, zoo heeft Hij ons *geheiligd* door den Heiligen Geest en opgenomen in zijne gemeenschap.

Gelijk Hij zich naar Zijne heilige drievuldigheid geopenbaard heeft in het werk der schepping en in het werk der verlossing in Christus *vóór* ons en *buiten* ons, zoo betoont Hij zich ook en openbaart zich als de Drieëenige God in het werk der heiligmaking – in ons, zoowel in de geschiedenis der Kerk, in de ontwikkeling van het Koninkrijk Gods op aarde, in het groote, in ’t algemeen, als in de ziel van ieder geloovige in ’t bijzonder.

Heeft Hij zich voorgenomen naar het welbehagen zijns willens, zijne genade te verheerlijken aan een verloren menschenkind, zijnen Christus door den Heiligen Geest te geven in het hart van een arm zondaar, en zoodanig een mensch over te zetten in de nieuwe schepping der genade, in het nieuwe paradijs, in het koninkrijk van zijn lieven Zoon, – zoo betoont Hij zich aan het hart van dien mensch ook, in deze drievoudige wijze als Vader, als Zoon en als Heilige Geest, – en toch zóó, dat het is één God, één Heere, één doop (Eph. 4).

Zoo is er voor den mensch een tijd, waarin hem de liefde des Vaders geopenbaard wordt, wederom is er voor hem een tijd waarin hem geopenbaard wordt de liefde des Zoons, en eindelijk is er een tijd waarin hem wordt geopenbaard de liefde des Heiligen Geestes.

De eerste tijd is die wanneer God voor de eerste keer tot hem komt in Zijne genade, en het woord des levens als een onvergankelijk zaad der wedergeboorte in zijn hart werpt; dan schijnt het licht

des levens in zijne duisternis, hij wordt van de wereld tot God getrokken en wedergeboren door het Woord der waarheid, welk als een zaad in het hart wordt gelegd – het Woord wordt als het ware in hem vleesch.

De tweede tijd is die, als de mensch in Christus vindt zijne gerechtigheid voor God in de verzoening, welke door Christus aangebragt is door Zijnen dood en opstanding, waarin alles voor den mensch is daargesteld.

De derde tijd is die, als de mensch geheel overgezet wordt in de genade en tot volkomene rust gebragt wordt in Christus, als hij afstand gedaan heeft van alle werken, en alleenlijk op genade drijft, afgebragt van al het kunnen, moeten en willen, waar hij een nieuw pinksterfeest viert en een vleeschen hart ontvangt, in hetwelk de wet geschreven is door den Heiligen Geest, om in den Geest te wandelen en voorttegaan in nieuwhed des Geestes des levens in Christo Jesu. Dan is het met den mensch uit: – hij is niets, en kan niets – hij drijft op genade, is geheel afhankelijk van God en van de regering Zijns Geestes. Dat is de tijd als de Geest rijkelijk uitgegoten wordt over het vleesch, over eenen mensch die zich geheel en al vleeschelijk gevoelt, maar die door heiligen, eeuwigen Geest zich ziet opgenomen in het ligchaam des Gezalfden, opgenomen in de gemeenschap des Vaders en des Zoons door den Heiligen Geest, zoo als Johannes zegt, 1 Joh. 1, 3: “Onze gemeenschap is met den Vader en met Zijnen Zoon Jesus Christus.” Daar verheerlijkt de Heilige Geest Christus, die opgestaan is, en levend is in alle eeuwigheid. Daarvan zegt de Apostel Johannes verder in het 7 vers: “Maar indien wij in het licht wandelen, gelijk Hij in het licht is, zoo hebben wij gemeenschap met elkander, en – *het bloed van Jesus Christus, Zijn en Zoon, reinigt ons van alle zonde.*”

IV.

Drieëenig is God in wezen en zijn, Drieëenig in Zijne werking, Drieëenig in de schepping, Drieëenig in de verlossing, Drieëenig in de heiligmaking; – Drieëenig in de liefde, Drieëenig in de almacht, Drieëenig in de genade. – Maar waarom heeft Hij zich als zoodanig geopenbaard in zijn Woord en werk?

Al wat God ons geopenbaard heeft in zijn Woord en werk van zijn eeuwig wezen en zijn, gelijk van zijne eeuwige en tijdelijke werkzaamheid tot ons heil, en dat alles dient tot onzen eeuwigen troost in onze ellende, in onze nood en dood, in onze treurigheid van wege de zonde.

De éénige, eeuwige, heilige, drieëenige, onzichtbare en onbegrijpelijke God, is volzalig in zich zelve. Het heeft Hem echter naar de grootheid zijner liefde en naar den rijkdom zijner goedertierenheid behaagd eene wereld en menschen te scheppen. God doet alles om Zijns zelfs wil. Maar Hij heeft de wereld niet voor zich geschapen, want Hij behoefde die niet, Hij heeft niets voor zich gedaan in der tijd, maar voor zijn schepsel, voor den mensch. Wanneer Hij geschapen heeft om zijne heerlijkheid te openbaren, zoo heeft Hij het slechts gedaan om door zoodanige openbaring zijner heerlijkheid schepselen gelukkig te maken in de deelneming aan zijne zaligheid. En wederom, daar het Hem behaagde, eene *nieuwe* wereld te scheppen, eene *afgevallene* wereld terug te brengen, eene *verlorene* wereld het leven te geven, – zoo heeft Hij het gedaan ter eere zijns naams en ter zijner verheerlijking, – en tot zaligmaking en heil van het geschapene, van den mensch.

Waar is het God om te doen in de openbaring zijner Eenheid en Drieheid? Waar is het Hem om te doen in al zijn werk, bijzonder in het koninkrijk zijner genade? Niet om zich zelve, die in zich zelf volmaakt en volzalig en algenoegzaam in de eeuwige beweging der Drieheid in de Eenheid is; deze Drie zijn Eén, en deze Een is een Drie; het gaat God echter om de heilige Vier, – dat tot de Drieheid

in de Eenheid opgenomen zij de *één* van den armen verlorenen mensch. Daarop gaat de schepping, daarop gaat de verlossing, daarop de heiligmaking uit; – daarop gaat alle openbaring der heilige Drievuldigheid, daarop gaat alle werk des Vaders, alle werk des Zoons, alle werk des Heiligen Geestes uit. Wat is dan nu het kort begrip hiervan? – Deze heerlijkheid der genade, dat deze hooge God zich nederbuigt tot stof, aarde en asch, ja, tot zondaren, rebellen, vijanden en goddeloozen, – en hen wil aannemen tot Zijne kinderen, om hen te schenken het *Kindschap door het geloof* en te verleen den toegang en het gebed.

O, dat wij Hem dankzeggen, dat Hij ons geschapen, dat Hij ons verlost, dat Hij ons geheiligd heeft. In de beide scheppingen heeft Hij zich verheerlijkt met al zijne eigenschappen tot heil der verlorenen.

Het kort begrip der eigenschappen, welke Hij daartoe in beide scheppingen geopenbaard heeft, is *almagt* en *genade*, *almagt* bijzonder in de eerste, en *genade* in de tweede schepping; in beide zijne liefde en goedertierenheid. Daar hebben wij de grondslagen, waaraan zich het geloof in het Woord houdt: *almagt* en *genade*!

Het *geloof* verbindt zich met de *almagt* en met de *genade*. “Wanneer het geloof zich met de *almagt* verbindt, zoo is voor hetzelfde alles mogelijk.” – Wanneer het geloof zich met de *genade* verbindt, zoo is het geborgen in God.

Het gaat om het geloof.

Nu is inzonderheid de beschouwing en overtuiging der leer van de heilige Drieëenigheid naar haar wezen, zijn en werken, bij uitstek geschikt om geloof te werken en het geloof te versterken.

Terwijl de Drieëenige God zich openbaart als schepper, verheerlijkt Hij zijne grootheid en Majesteit in zijne goedertierenheid en zijne magt, opdat wij Hem alleen vertrouwen en aanhangen van ganscher harte en een goed toeverzigt op Hem hebben (Heid. Catech. vr. 26-28), en opdat wij, ingesloten in Zijn Woord van *almagt* en *genade*, waarin Hij alles voor ons heeft te weeg gebracht, aan dit Woord met gerustheid alles toevertrouwen. Hij wil alzoo in ons versterken de kinderlijke vreeze en toeverzigt tot God, welke de grondtrek onzes levens en de grond van ons gebed moet zijn. (Heid. Catech. vr. 120, 121) namelijk, dat God onze Vader door Christus geworden is, en ons als een *almagtig* God kan, en als een getrouw Vader wil verzorgen met alle nooddrift des ligchaams en der ziel.

Hier moeten wij dus aan de eene zijde zijne hooge Majesteit erkennen en aan de andere zijde onze zonde, nood en ellende, opdat wij ons voor zijn heilig aangezicht verootmoedigen.

Wanneer ons zulks uit het Woord en werk der *almagt* Gods voorgehouden wordt, worden wij *alzo* tot het ware geloof gedreven, dat ons allereerst ontdekt wordt ons schandelijke ongeloof, dat wij God, den *almagtigen*, volheerlijken God in het geheel niet gelooven, ook niet *kunnen* gelooven, omdat wij vleeschelijk zijn (Rom. 7, 14) en er in het vleesch niet anders woont dan vijandschap tegen God, – dat echter de hooge God en *almagtige* Ontfermer het Woord heeft willen vleesch laten worden, en Zijnen Geest heeft willen uitgieten over het vleesch en zóó woning heeft genomen onder menschenkinderen.

Dat moeten wij dan nu vóór alles eerlijk voor God erkennen met diepe schaamte, in ootmoed en verbrokenheid des harten, met berouw en leed, Hem regtvaardigen, die alleen geloof en trouwe houdt en met de *almagt* Zijner *genade* alles daarstelt, maar ons zelve veroordeelen van wege het ongeloof in het vleesch.

Dan zullen wij ons omvat vinden door de *almagt* der *genade*, om *genade* te zoeken en *genade* te vinden en op *genade* alleen te vertrouwen en van *genade* alleen te leven. Zoo worden wij dan ook,

daar God de heilige, eenige, Drieëenige God in Zijne Majesteit alzoo erkend, vereerd en aanbeden wil zijn, en wij dit niet alleen om de regte kennis van God, maar ook om den wil der aanroeping en des gebeds noodig hebben te weten, aangedreven tot het *gebed* om ons gansch op God te werpen, in God in te dringen, en ons met alle onze zonden, nood, ellende en verlorenheid te laten zinken op zijne *almagt* en zijne *genade*, zoodat daar de *mensch – niets* is en *God – alles*; in Hem de volheid der volmaaktheden en bij ons verdorvenheid en dood, en bij zulk eenen mensch woont God.²³

En de opregte heeft rust noch duur tot dat Hij uit God geboren is en zich opgenomen voelt in de gemeenschap des Vaders en des Zoons door den Heiligen Geest, en het is hem te doen, om meer en meer bevestigd te worden in Hem en in zijne genade en mede gebouwd te worden tot eene vaste woonstede Gods in den Geest (Eph. 2, 22).

²³ Joh. 14, 16, 23. Eph. 3, 16, 17. 2 Cor. 6, 16-18. Openb. 21, 3. Ex. 29, 45. Lev. 16, 16; Kap. 26. 11, 12. Jer. 31, 1, 33; Kap. 32, 38; Kap. 24, 7. Ezech. 34, 30, 31 en andere.